

LJUDSKO SLOVSTVO

SEMINARSKA NALOGA SLOVENŠČINA 2006

KAZALO

1.ZGODOVINA

2.PRVI ZBIRALCI

3.PROZA

4.LJUDSKA POEZIJA

5.KRAJŠI OPISI DEL

6.PODROBNI OPISI ZNANIH DEL

1.ZGODOVINA

- Ljudsko slovstvo se je razvijalo vzporedno z razsvetljenstvom in barokom.
- Valvasor prvi zapiše ljudske pesmi v Slavi Vojvodine kranjske.
- Več ljudskih pesmi je bilo kasneje zapisanih v Zoisovem in Puhlinovem krožku.
- V 19 stol. Ljudske pesmi pišeta Smole in Mraz (romantika), na začetku 20. stol Štrekelj – Slovenske ljudske pesmi.
- Vsa zgodovina ljudskega slovstva se je pretežno pisala v romantiki.
- Med 2. svetovno vojno so bile partizanske pesmi zapisane v pesmaricah.

Ljudsko slovstvo se je začelo s prvim homosapiensem ki je imel razum in je lahko ustvarjal z svojo glavo ter z svojim mišljenjem začel ustvarjati prve svoje pesmi in besedila, tako se je začelo razvijati ljudsko slovstvo. Nato pa so v 17-18 stoletju začeli pisati predvsem ljudske pesmi. Povečalo se je tudi zanimanje za zapisovanje teh pesmi in besedil. Zapisovalci so bili : Vraz, Štrekelj, Koritko in Vodnik. Kasneje je Prešeren prirejal pesmi, motiv in pa vsebino pa izrabil.

2.Prvi zbiralci in zapisovalci ljudskega slovstva so bili :

ŽIGA ZOIS

VALENTIN VODNIK

STANKO VRAZ

KAREL ŠTRELJ

3.PROZA - EPIKA

- BAJKE – obstajajo povsod pri starih narodih. Nastopajo nenavadna bitja, kot so : vile, boginje, volkodlaki, rojenice,... Razlagajo nastanek sveta, božanstev in ponavadi preraščajo zgodovinske zasnove. Krščanstvo je imelo velik vpliv, zato nimamo veliko teh mitov in bajk. Zbiralci so bili : Jakob Klementina, Janez Trdina.

- LEGENDE – govorijo o čudežih, ki so neke vrste nagrada za človekovo trdo delo ali pa za njegovo kazen da ga zamastijo. Legende so nam lahko v poduk!!

- PRAVLJICE – so izmišljene. Imajo stalna ljudska števila in osebe!

- PRIPOVEDKE – pripovedujejo o nastanku kakega jezera ali gore ipd. Tudi v tej prozi nekega človeka povečamo samo, da je ta oseba ponavadi izmišljena : Janez Trdina – Bajke in povesti o Gorjancih, Martin Krpan...

- ŠALJIVKE – v šaljivkah so ponavadi kake šaljive stvari opisane. Šaljivke se ne zapisujejo tako veliko kot pravljice pesmi ... širijo se iz ust do ust.

- PREGOVORI REKI UGANKE – v pregovorih so ponavadi nauki. Pregovori se širijo od ust do ust

- LJUDSKE BALADE –so se v 18. stoletju imenovala škotske in angleške pripovedne pesmi o nenavadnih, zgodovinskih in tudi napol pravljinih zgodbah, krutih pripetljajih, pogosto z bajeslovnimi osebami v mračnem, dramatično napetem ozračju.

- LJUDSKE ROMANCE –je prvotno pomenila španske pripovedne pesmi iz 14. in 15. stoletja, ki so opevale junaške pesmi, tudi tragične dogodke iz bojev z arabskimi Mavri. po vsebini in obliki so bile umirjene, brez krutih pripetljajev ali nadnaravnih potez, v razpletu žalostne ali tudi vedre.

Oboje so v slovenskem ljudskem pesništvu najštevilnejše; druge pripovedne zvrsti so redkejše, zlasti junaških pesmi je razmeroma malo.

4.Poznamo pa tudi lirsko in epsko ljudsko poezijo!

Lirske poezije so krajše kot epske in so se bolje ohranile. Pojejo se pri nas večglasno in so opremljene z glasbeno spremljavo. Tomatika: obredne (Zeleni Jurij), nabožne (Lepa si, lepá si roža Marija), ljubezenske (Al me boš kaj rada imela) in vojaške (Oj ta vojaški boben).

5.DELA (pesništvo)

- PRIPOVEDNE - Riba Faronika, Mrtvec pride po ljubico, Graščakov vrtnar, Lepa Vida, Rošlin in Verjanko, Marija in Brodnik, Turki pred Dunajem...
- LIRSKE - Zeleni Jurij, Kresna, Ljubezenske, Trgaj mi rožice, Delaj mi pušelček, Na nebu sije zvezda, Gda se dragu v Ameriko odpravlja...

5.1DELA (pripovedništvo)

- Rojenice in sojenice, Kurent, Peter Klepec, Kralj Matjaž, Zlatorog...

6.PODROBNEJŠI OPIS ZNANIH DEL

- Desetnica - to je balada, ki s svojo motiviko sega morda še v socialne razmere praslovenske dobe, ko je obstajal običaj, da je morala deseta hči za daritveno žetev ali po svetu. Ta motiv je v baladi prestavljen v srednjeveško okolje, desetnica je graščinska hči. Potem ko ji zlati prstan v pogači odloči usodo, se napoti po svetu... V baladi nastopajo samo žene, osrednji problem je usoda ženske v družbi, ki jo podreja krutim, neizprosnim zakonom.
- Lepa Vida - Najprej je balada pela o materi, ki ji je zbolel otrok; "zamorec" na ladji ji ponudi zdravilo, da bi jo ugrabil; ko Vida spozna naklep, skoči iz ladje v morje in utone. Motiv je povezan s arabskimi pirati, ki so ob koncu srednjega veka plenili po Sredozemlju. Dr.Prešeren je naredil priredbo Lepe Vide. Lepa Vida je omožena s starcem, trpi zaradi nesrečnega življenja, ko ji pa "zamorec" ponudi boljše življenje, sprejme. Postane španska kraljica na nekem dvoru. Vendar se ji toži po domačem kraju. Tudi ta balada obravnava žensko usodo, fatilizem, humanost ter elegičnost.

- Pegam in Lambergar - to je najobsežnejša romanca poznega srednjega veka, nastala je po koncu habsburško celjskih bojev, v drugi polovici 15.st. Zgodovinske boje med Celjani in Habsburžani je ljudska domišljija predstavila na Dunaj. Cesar

pošlje po grofa Lamberga na Gorenjsko sla; ko grof pride na Dunaj, po materinem nasvetu premaga Pegama in se odlikovan vrne domov. Motiv je nejrž zelo znani, to je tisti, ko se borujeta dobro in zlo, ta motiv je prenesen v zgodovinsko, fevdalno in viteško okolje. Vidne so v romanci zlasti viteške prvine, tako da, jih smemo imeti za najbolj značilno romanco te vrste v pesništvu poznega srednjega veka.

7.PREGOVORI:

- Kdor visoko leta nizko pade
- Kdor prej pride, prej melje
- Kdor laže, ta krade
- Kdor molči, ta desetim govori
- Kdor se zadnji smeje, se najslajše smeje
- Kdor čaka, ne dočaka
- Kdor ne dela, naj ne je
- Laž ima kratke noge
- Le rečenega kruha se največ poje
- Brez muje se še čevelj ne obuje
- Jabolko ne pade daleč od drevesa
- Obleka naredi človeka
- Osel gre samo enkrat na led
- Za dežjem vedno posije sonce
- Tiha reka bregove dere